

Terms and Conditions

The Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept there Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Library

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Imprint:

Director: Mag. Renate Plöchl

Deputy director: Mag. Julian Sagmeister

Owner of medium: Oberösterreichische Landesbibliothek

Publisher: Oberösterreichische Landesbibliothek, 4021 Linz, Schillerplatz 2

Contact:

Email: [landesbibliothek\(at\)ooe.gv.at](mailto:landesbibliothek(at)ooe.gv.at)

Telephone: +43(732) 7720-53100

Dějiny Židů v Polné.

Z obšírného spisu, který o dějinách ž. o. v Polné napsali Břetislav R é r y c h, ředitel m. školy v P. a MUDr. Frant. P ů ž a, lékař v Příbyslavi a který hodlá naše nakladatelství v příhodné době vydati jako zvláštní publikaci, vybral jsem pro toto dílo některá data.

První zprávy o Židech na pomezí českomoravském jsou z r. 1415 a týkají se zápůjčky 14 kop grošů českých panu Čeňku z Ronova od panoše Ruprechta z Oušova. V dlužním úpisu je věta: „... kdyby omeškali (s platem), tedy mají věřitelé plnou moc a právo, aby svých peněz dobyli a vzali v křesťanech a židech“. V „Právním manuálu města Polné“ je nejstarší zápis o Židech z r. 1582, a to již dosti hojných; m. j. je zde i opsána „velká židovská přísaha“.

R. 1608 vystavil Jan Zejdlic z Šenfeldu polenským řezníkům cechovní pořádek, v němž se upravuje i Židům výsek a prodej masa. Týž pán sjednal s Židy r. 1617 smlouvu ohledně jejich hřbitova a poplatky za pochované Židy.

Obrat v osudu Židů nastal, když r. 1676 navštívil P. nový majitel panství Ferdinand kníže z Dietrichštejna. Přes různé stížnosti na Židy, jak je přednesli měšťané, dovolil kníže Židům vésti obchod všeho druhu, také ve vlně, leč připojil k tomu zákaz dovozu špatného druhu vlny a látek.

Kníže Ferdinand z Dietrichštejna nařídil polenskému magistrátu, aby pro Židy po způsobu jiných měst vystavěl na vykázaném místě v Dolní ulici zvláštní domky. Tímto ustanovením počali Židé v P. tvořiti samostatné a samosprávné těleso, zastupované na venek rychtářem a přísežnými.

O Židech polenských nacházejí se zprávy též v „Právní polenské knize“ z r. 1582, v „Patentní knize“ z r. 1642, v gruntovních knihách od r. 1562 a hlavně v „knihách židovských“ od r. 1562 u polenského soudu. Z novějších: „Uraltes Jugendgrundbuch“ (1774), „Juden Urkundenbuch“ (1803, 1818, 1826), „Juden-Instrumentenbuch“ (1836, 1844), „Jüd. Polnaer Intabulationsbuch“ (1803) a „Nová instal. kniha“ (1883). Dále: „Uhralttes Schulsesselbuch“ (1684), „Neues Schulsesselbuch der Grossen Synagoge“ a j.

Později nezdála se panství blízkost ghetta dosti dobrou, proto hledáno bylo místo nové, snadno zakoupitelné, za h o r n í b r a n o u. Jeho velikou výhodou bylo, že hraničilo na městskou zeď a že se sem rozkládala veliká zahrada domu čp. 4.

R. 1681 uzavřeli reprezentanti žid. Izák Michl, rychtář, Izák Herschl, Abraham Aaron, přísežní, Jakub Giml a Eliáš Wolf smlouvu s purkmistrem a radou města P., podle níž se město P. uvolilo koupiti pro stavbu 16 žid. domků na horním předměstí zchátralý dům Václava Žarovnického se zahradou za 325 kop míš., pak stodolu se zahradou Kašpara Sataura za 70 kop míš. Židé se uvolili platiti každoročně věčný úrok po 45 kr. z každého vystavěného domu a příspěvek na kontribuci 20 zl. ročně. Za to

směli si Židé postavit i koželužnu za roč. poplatek 15 zl. rýnských k dobru města P. Kromě těch na smlouvě podepsaných byli v P. r. 1681 ještě tyto rodiny: Moyeses Juda, Simon Herschl, Abraham Horsecký, Judas Lederer, Abraham Wiener, Michael Josef, Isakh Pinkas, Aaron Wolf, Elias Polakh. Nákladem knížecí vrchnosti vystavěna byla též kašna, při ní velké koryto, kde si Židé mohli přechovávat ryby, začež platili 6 zl. ročně na vodáka.

Pod trestem 6 říšských tolarů zavázali se Židé odbírat kořalku jen ze zámecké vinopalny a víno jen z knížecích sklepů v Mikulově.

Před r. 1681 byla malá modlitebna v domku Žida Samuela. Přáním ž. o. bylo míti synagogu ve svém středu. Dne 14. srpna 1684 uzavřena byla mezi vrchností a polenskou ž. o. smlouva, kterou se vrchnost zavázala vystavěti ze základu novou synagogu z kamene, cihel, s pěkným klenutím až pod střechu a opatřiti všechno vnitřní zařízení. Mimo to udělá vrchnost klenutou studni a lázeňskou místnost, začež budou Židi platiti 10 zl. věčného úroku do důchodu panského. Stavba synagogy stála 474 zl. a 41½ kr.; ž. o. přispěla na ni hotově 224 zl. 41¼ kr. a zbytek zavázala se zaplatiti po částech.

R. 1714 povolena byla ž. o. stavba obecního domu vedle synagogy. Roční poplatek byl 2 zl. 20 kr.

R. 1703 dostalo se Židům v P. významného obdarování novými výsadami, které přinesly jejich obchodování veliké výhody. Jejich důsledkem bylo, že množila se udání měšťanů, stížnosti do Židů, „že vyvěšeným tríslem znečišťují křesťanské domy, že neváží na městské váze, nýbrž pokoutně a doma; konečně žádal i magistrát o zvýšení žid. poplatku na 30 zl.

Průběhem 18. stol. žid. město v P. několikrát vyhořelo. Po prvé r. 1712, pak 1734 a 1740, čímž po každé těžce nastrádaný majetek Židů byl zničen.

Počet systemisovaných míst rodinných v ž. o. v P. vzrostl do r. 1811 na 87 duší.

První případ, že přestoupil Žid v P. z víry své na katolickou, zaznamenán byl r. 1832; byl to Šalamoun Brady, který pozbyl tím činem své „familiarství“ a na jeho místo nastoupil jeho bratr Joachim.

Správce dietrichštejnského fideikomisu, hr. Vratislav z Mitrovic, pokusil se r. 1823 přinutiti polenské Židy k placení t. zv. „Schutzgeld“, jak tomu bylo i na jiných místech v Čechách. Židé se statečně bránili, že ta dávka je již v platech, které vrchnosti odvádějí, inkamerována. Toliko 2 familianti se dobrovolně uvolili k placení ochranné taxy 3 zl. ročně, avšak po rozhodnutí polit. úřadu, že taková taxa je v té době již nezákonná, přestali ji platiti i oni dva familianti, kteří se k ní uvázali. Oba se na vrchnostenském úřadě v Příbyslavi „neslušně chovali“ a byli proto bez soudního výslechu arrestováni v nezdravé místnosti; zatím jim vrchnost v jejich domácnosti zabavila peřiny. Krajský úřad vzal jejich stížnost na vědomí, a r. 1826